

DRUŽINA

Velika večina ljudi živi v neki obliki družinske skupnosti in ima izkušnje z DRUŽINO ORIENTACIJE (družina, v kateri smo se rodili in imamo v njej vlogo otroka) in z DRUŽINO PROKREACIJE (družina, ki smo jo ustvarili sami in imamo v njej vlogo starša).

Družina je zagotovo ena od najpomembnejših oblik vsakdanjega življenja ljudi, saj predstavlja **PRIMARNO DRUŽBENO SKUPINO IN DRUŽBENO INSITUCIJO**.

Dandanes predstavlja družina nek univerzalen pojem, vendar to ne pomeni, da lahko govorimo o tipični družini, saj je družinsko življenje bilo in bo dinamično in spremenljivo.

Sociološka opredelitev družine:

DRUŽINA JE VSAJ DVOGENERACIJSKA SKUPNOST IN INSTITUCIJA. OBSTOJ OTROK, NJIHOVA VZREJA IN VZGOJA SO TISTI RAZLOČEVALNI DEJAVNIKI, KI DRUŽINO RAZLIKUJEJO OD DRUGIH OBLIK VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA (partnerska zveza, sorodstvo gospodinjstvo).

ZAKONSKA ZVEZA, SORODSTVO in GOSPODINJSTVO

ZAKONSKA ZVEZA = relativno trajna spolna in ekonomska skupnost ^{dveh ali več oseb ali ljudi} ~~moškega in ženske~~, ki jo priznava določena kultura in partnerji sami.

Obstajajo pravila glede sklepanja zakonskih zvez:

KOLIKO?

- **Monogamija** – partnerstvo med ^{dve ali dve osebi} ~~eno žensko in enim~~ moškim
- **Stopenjska monogamija** – obstaja možnost razveze in možnost ponovne sklenitve zakonske zveze
- **Poligamija** – zakonska zveza z več partnerji istočasno
- **Poliginija** – zakonska zveza, kjer ima en moški lahko več žena
- **Poliandrija** – zakonska zveza, kjer ima ena ženska lahko več mož

KDO?

- Pravila sklepanja zakonske zveze temeljijo na vsaj dveh kriterijih:
  - a) **Kriterij eksogamije** – vključujejo prepoved sklepanja zakonske zveze med sorodniki t.i. **INCEST TABUJI**; pri nas je prepovedana poroka med starši in otroki ter med brati in sestrami.
  - b) **Kriterij endogamije** – vključuje obveze sklepanja zakonskih zvez v okviru določenih družbenih skupin npr. med pripadniki istih slojev, kast ...

DELITEV DELA IN VLOG V DRUŽINAH

SEGREGIRANA DELITEV VLOG

(asimetrična)

tipično ženske in tipično moške vloge, ki se medsebojno zelo razlikujejo

DRUŽBENI PROCESI, KI SO SPODBUJALI PREHOD K INTEGRIRANIM VLOGAM SO:

- Večja zaposlenost žensk – ekonomska samostojnost – višji družbeni položaj žensk
  - Možnost razveze zakonskih zvez
- Zvišan življenjski standard gospodinjstev
- Večja geografska in socialna mobilnost
  - Manjši vpliv sorodstva

INTEGRIRANA DELITEV VLOG

(simetrična)

partnerja si delo in odgovornosti za družinsko življenje enakomerno delita

Vendar pa raziskave dokazujejo, da:

- zaposlene ženske opravijo večino gospodinjskega in družinskega dela
- ženske so odgovorne za neurejeno gospodinjstvo in za šolske neuspehe otrok
- zaradi odgovornosti za dom in otroke so ženske možnosti na trgu delovne sile manjše
- vloge so bolj integrirane v prostočasovnih dejavnostih in v odločanju.

FUNKCIJE DRUŽINE

Družine v zahodnih družbah opravljajo sledeče SOCIETALNE funkcije:

1. REPRODUKTIVNO

Družbe nadzorujejo spolno aktivnost ljudi in rojstva otrok.

2. SOCIALIZACIJSKO

Uspešna socializacija je tista, pri kateri so otroci ponotranjili temeljna družbena pravila in hkrati razvili samostojno in kritično mišljenje.

3. EKONOMSKO

Družine so bile v preteklosti pomembne proizvodjalne enote. So danes zgolj potrošnje enote?

4. ČUSTVENO

Podpora in zaščita v stiski, trajni in intimni odnosi,...

TALCOTT PARSONS

Predindustrijska družina = VELIKA, RAZŠIRJENA DRUŽINA

Je široko organizirana sorodstvena enota, ki opravlja religiozne, politične, izobrazbene, ekonomske funkcije.

M O D E R N I Z A C I J A

JEDRNA DRUŽINA

Izgubi večino svojih funkcij in se visoko specializira v dveh:

primarni socializaciji otrok in čustveni stabilizaciji odraslih

- KRITIKA: idealiziranje ameriške srednjeslojske družine, podcenjevanje žensk in njihovega družinskega dela – so telesna in čustvena podpora moškim.

PLURALNOST DRUŽINSKIH OBLIK

Glede na število ljudi v družinski skupnosti ločimo:

JEDRNO ali NUKLEARNO DRUŽINO

Je dvogeneracijska. Sestavljajo jo vsaj en starš in en otrok (biološki ali posvojen).

RAZŠIRJENO DRUŽINO

Sestavlja jedrna družina s sorodniki.

- HORIZONTALNO RAZŠIRJENA: jedrna družina , strici, tete,...
- VERTIKALNO RAZŠIRJENA: vsaj tri generacije

KLASIČNA RAZŠIRJENA DRUŽINA (Brown)

Več sorodstveno povezanih jedrnih družin, tri ali štiri generacijske družine, ki živijo v isti hiši, ulici, območju in imajo pogoste stike.

VELIKO DRUŽINO

Sestavlja več jedrnih družin, ki živijo v skupnem družinskem gospodinjstvu in so ponavadi tudi sorodstveno povezane.

MODIFICIRANE RAZŠIRJENE DRUŽINE

Živijo ločeno od sorodstva, so jedrne, vendar imajo redne stike s sorodniki in si vzajemno dajejo več vrst materialnih in čustvene podpore in pomoči.

ENOSTARŠEVSKÉ DRUŽINE

- izvorno enostarševske
- posledica smrti, odhoda, razveze

REORGANIZIRANE DRUŽINE

- reorganizirane družine v ožjem pomenu: vsaj eden od staršev je že prej imel lastno družino (eden je socialni starš)
- življenje v družinski skupnosti ali komuni: več jedrnih družin ali samskih oseb, ki si delijo delo, odgovornosti in čustveno podporo

- družine istospolnih partnerjev: priznavanje partnerstva, odrekanje pravice do posvojitve

DEZORGANIZACIJA DRUŽINE IN RAZVEZE ZAKONSKIH ZVEZ

Dva tipa dezorganizacije družine:

STRUKTURNA – spremeni se oblika družine

FUNKCIJSKA – družina ne opravlja svojih temeljnih funkcij in so moteni medosebni odnosi.

VZROKI:

- RAZVEZE
- SMRT STARŠEV
- LOČITEV
- MIGRACIJE

Razlogi za močno povečano število **razvez zakonske zvez** so:

- *SPREMENJENA SOCIALNA FUNKCIJA ZAKONSKE ZVEZE*

Ni instrument prenosa lastnine in družbenega ugleda iz generacije v generacijo.

- *RAZVEZE SO DRUŽBENO BOLJ SPREJEMLJIVE*

Sekularizacija religije, ni več stigmatizacije

- *DRUGAČNA PRIČAKOVANJA*

Zakonska zveza naj bi omogočala in spodbujala osebno rast partnerjev.

- *SPREMENJEN DRUŽBENI POLOŽAJ ŽENSK*

Večja ekonomska samostojnost – zvišan življenjski standard.

- *MANJŠI VPLIV ŠIRŠIH SORODSTVENIH MREŽ*

Posledice razveze za otroke so manjše, če:

- ni veliko konfliktov med staršema
- ima otrok tesne vezi z drugimi sorodniki

- otok ni edinec
- so stiki z obema staršema tudi po razvezi pogosti.

SPREMINJANJE DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA

Globalni trendi, ki vplivajo na spreminjanje družinskega življenja:

- *PREDMODERNE SORODNIŠKE SKUPNOSTI IZGUBLJAJO SVOJ SOCIALNI POMEN*
- *NARAŠČA SVOBODNA IZBIRA PARTNERJEV*
- *PRIZNAVAJO SE PRAVICE ŽENSK PRI IZBIRI PARTNERJEV IN V DRUŽINSKEM ODLOČANJU*
- *VEČJA SPOLNA SVOBODA*
- *PRIZNANE OTROKOVE PRAVICE*

Podoba spremenjenega družinskega življenja **v Sloveniji in v Evropi**:

- *RAZNOVRSTNOST DRUŽINSKIH OBLIK IN NAČINOV ŽIVLJENJA*
- *FORMALNA ZAKONSKA ZVEZA IZGUBLJA SVOJ STATUS IN POMEN*
- *ŠTEVILO RAZVEZ ZAKONSKE ZVEZE NARAŠČA(vsaka 4.)*
- *POVEČUJE SE ŠTEVILO ENOSTARŠEVSKIH DRUŽIN (1/5)*
- *POVEČUJE SE ŠTEVILO REORGANIZIRANIH DRUŽIN (30% otrok)*
- *PODALJŠUJE SE PREHOD IZ DRUŽINE ORIENTACIJE V DRUŽINO PROKREACIJE – POZEN PREHOD V STARŠEVSTVO*

- *PODALJŠUJE SE SKLEPNO OBDOBJE DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJSKEGA POTEKA*

RAZLIČNI POGLEDI NA SPREMINJANJE DRUŽINE

Odvisni so od razumevanja sodobnih sprememb:

1. spremembe so znak krize in zatona družine
2. družine so se sposobne zelo dobro prilagajati spreminjajočim se razmeram sodobnosti.

Ali res lahko govorimo o krizi družine ali zgolj o krizi določenega modela družine?

- o krizi družin občasno govorijo že zadnjih 200 let
- največja zaskrbljenost je v času gospodarskih recesij, politične nestabilnosti in ob upadu rasti prebivalstva
- o krizi govorijo zaradi: upadanja števila zakonskih zvez, upadanja števila rojstev, naraščanja števila razvez

1. Nekateri menijo, da je bilo družinsko življenje v preteklosti boljše, bolj stabilno in varno. Raziskave pa kažejo:

- obstoj različnih oblik družin
- da je bilo število samskih ljudi in reorganiziranih družin med 16. in 19. stol podobno današnjemu
- obstoj temnih plati družinskega življenja
- predmoderne družine v Evropi so bile le malo večje od današnjih

2. Sodobne družine se vse bolj zapirajo v družinsko zasebnost

- to naj bi slabilo družinsko kohezivnost in solidarnost ter oteževalo družbeni nadzor

3. Marksistični pogledi na družino

- temeljna funkcija družine je skrb za obnavljanje kapitalističnega sistema - eksplozija potrošništva
- neplačano gospodinjsko delo niža minimalne stroške dela v prid kapitala

- monogamna družina temelji na prevladi moža - zaradi dedovanja imovine mora biti očetovstvo nesporno

4. Feministične kritike družine

- zavzemajo se za pravičnejšo in bolj sorazmerno delitev dela in odgovornosti: družina proizvaja poceni delovno silo
- v družini korenini hierarhija spolne pripadnosti, spolne delitve dela in regulacija spolnosti

KAKŠNE SO MOŽNOSTI RAZVOJA POSAMEZNIKOV, KI ŽIVIJO V DRUŽINAH?

1. Družine spodbujajo individualnost – dajejo nujno materialno in čustveno podporo za osebni razvoj.

2. Družine individualnost zatirajo – ker napeljujejo k čim bolj konformnemu in nekonfliktnemu vedenju.

SODOBNE DRŽAVE SO RAZVILE ZELO RAZLIČNE OBLIKE IN NAČINE RAZMERJA DO DRUŽIN:

- nekatere oblikujejo **družinske politike** – to so ukrepi s katerimi skuša država pripomoč k blaginji družin:
  - z denarnimi nadomestili
  - z zagotavljanjem socialnih storitev.

Temeljno področje družinskih politik v Evropi postaja razmerje med zaposlenostjo in družino:

- delitev dela med staršema
- organizacijska, storitvena in časovna neusklajenost med obema področjema življenja.

Pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za učinkovito politiko države do družine so:

- družina je institucija in skupnost z lastno avtonomijo

- družina je primarna skupina sestavljena iz različnih posameznikov in posameznic, s skupnimi in z različnimi interesi in različno stopnjo družbene moči